

Natuur en landschap op Baffin eiland

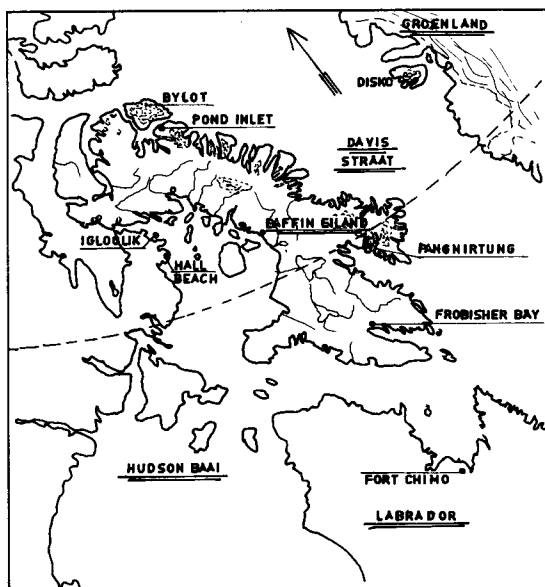
door Hein van Bohemen

Juist toen in Nederland de zomer begonnen was vertrok een groep bestaande uit 14 KNNV-ers naar de winter en het voorjaar van het arctische noorden van Canada om in verschillende delen van Baffin eiland een aantal trektochten te maken. Dit ca. 1500 km lange en in breedte tussen de ca. 80 en 700 km variërende eiland ligt in het noordoosten van het Canadese poolgebied en bestaat uit tot ca. 2500 m hoge gebergten, vlakke eindeloze, schaars begroeide toendra's, fjorden en door heuvelland omgeven baaien, ijskappen en gletsjers, poeltjes en meren, beken en rivieren. De ijskappen en gletsjers bevinden zich in het oostelijke gedeelte van het eiland. De Baffin Baai en Davis Straat vormen de scheiding met Groenland.

Hoogtepunten van het bezoek aan Baffin eiland vormden het Auyuittuq Nationale Park en gebieden bij Pond Inlet, welke in het zuidoosten respectievelijk in het noorden van Baffin eiland liggen. Tijdens de heen- en terugreis tussen Montreal en Baffin eiland werd in een aantal andere gebieden korte tijd vertoefd; o.m. werd een bezoek gebracht aan het bostoendragebied in de omgeving van Fort Chimo, dat in het noorden van Labrador ligt.

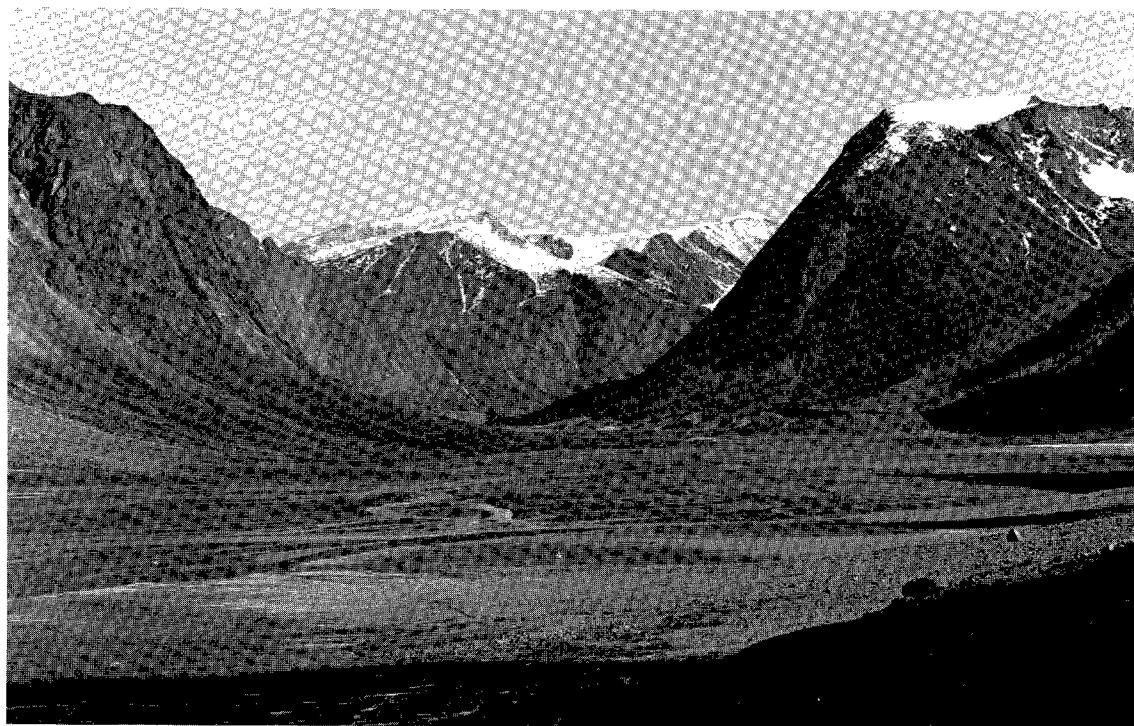
Auyuittuq Nationale Park

De Eskimo-nederzetting Pangnirtung, die ca. 2400 km ten noordoosten van Montreal ligt, en aan de monding van het Zuidelijke Pangnirtung Fjord met hoog oprijzende gebergten stil ligt te dromen, vormt de uitvalsbasis voor een (goed voorbereide) tocht in het arctische Auyuittuq Nationale Park. De toegang tot het Nationale Park ligt ca. 31 km van Pangnirtung. Als het ijs uit het fjord gedreven is kan het gebied per kano

Toegang tot het park via een ijsrand (juli 1980).

Pangnirtung Dal; één van de brede voormalige gletsjerdalen.

bereikt worden. Licht het fjord echter nog vol drijf-ijs, zoals onze groep ondervond, dan is het een hele onderneming om te voet met volle bepakking (rugzak, tent, pickel, touwen e.d.) het gebied van dit nationale park te bereiken.

Het Baffin Eiland Nationale Park, zoals het voorheen heette, werd in 1972 gesticht; in 1975 werd, in overleg met de Eskimo's die in de omgeving van dit gebied leven, de naam veranderd in 'Auyiuttuq' hetgeen betekent 'de plaats die nooit smelt'. Het onderhavige nationale park is dan ook een sterk onder invloed van de (deels voormalige) werking van sneeuw en ijs staand gebied. Het centrale gedeelte van het parkgebied wordt ingenomen door de Penny ijskap, waarvandaan spectaculaire gletsjers, waarvan de Coronation gletsjer met 32 km lengte de langste is, naar beneden stromen. De meest toegankelijke route in het park wordt gevormd door, het als gevolg van voormalige glaciale vormingen U-vormig uitgeslepen, 1-2 km brede Pangnirtung dal, waardoor de rivier de Wezel stroomt. Een tocht door dit dal is plaatselijk moeilijk door de aanwezigheid van enorme morenes, afgewisseld met zompige toendra's en tijdens perioden met veel smeltwater vrij gevaarlijke gletsjerrivieren. Maar het gebied biedt specta-

culaire landschappen en absolute isolatie. Overigens is door de Dienst van Nationale Parken in dit dal een aantal noodonderkomens ingericht, welke zijn uitgerust met radiotelefoon.

Het gebied biedt tal van mogelijkheden om de verbanden te bestuderen tussen planten, dieren en de mens in relatie tot de arctische milieuomstandigheden.

Arctisch planteleven

Het planteleven onder arctische omstandigheden wordt over het algemeen gekenmerkt door weinig soorten, maar dan wel vaak in grote aantallen. De betreffende plantesoorten zijn aangepast aan de bijzondere milieuomstandigheden, zoals voedsel-arme bodem, permafrost, lage wintertemperaturen, koele korte zomers met lange dagen en sterke wind.

In de (voor)zomer biedt het arctische gebied voor zijn bezoekers floristisch en vegetatiekundig interessante aspecten.

In de omgeving van het bezochte nationale parkgebied zijn de volgende vegetatietypen te onderscheiden, waarin een aantal ook in Europa beken-

Terugtrekkende gletsjertong met zij- en eindmorenes.

de (veelal circumpolaire en amfi-atlantische) en voor ons onbekende (d.w.z. Noordamerikaanse en tot de Canadese arctische eilanden beperkte) plantesoorten voorkomen.

De begroeiingen, die in het parkgebied aanwezig zijn, zijn voor een groot gedeelte betrekkelijk jong, vooral op de recent door gletsjers verlaten delen; ze zijn globaal onder te verdelen in de onderstaande, ook in het overige deel van het poolgebied aanwezige typen, maar dan soms met een andere soortensamenstelling.

Toendravegetaties met lage struikvormige heideachtige planten. Hierin komen o.m. de besdragen-de heidesoorten *Cassiope tetragona* en Kraaiheide, alsmede Rijsbes en verschillende wilgesoorten voor. De op Groenland zo algemene Dwergberk (*Betula nana*) ontbreekt vrijwel geheel. In dit type komt ook bijvoorbeeld een aantal in het oog lopende kartelbladsoorten voor.

Onder wat vochtiger omstandigheden wordt een toendravegetatie van een graziger karakter aangetroffen met verschillende soorten grassen en zeggen, terwijl natte gedeelten begroeid zijn met veenmossen, Veenpluis en Wollegras. Onder be-

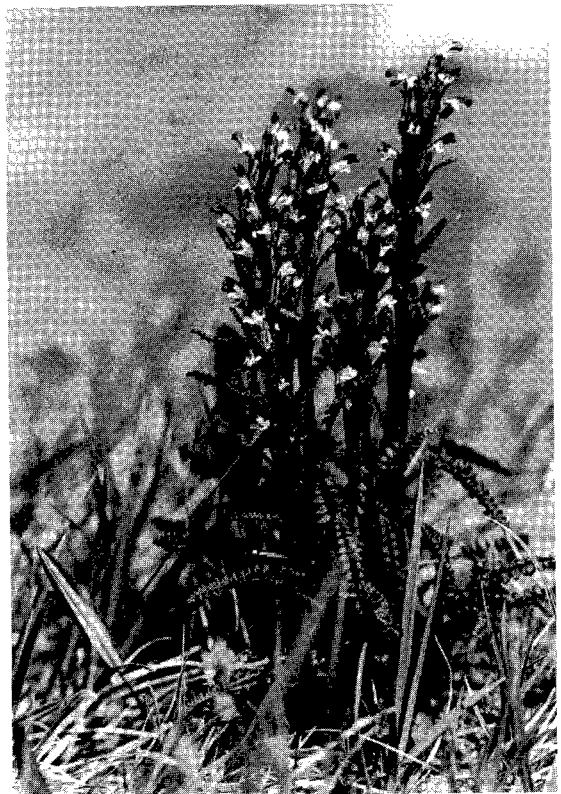
paalde omstandigheden kan in dergelijke begroeiingstypen een patroon van slenken en bulten ontstaan.

Op meer rotsige bodem groeien 'woestijn'vegetaties (de zgn. Fellfieldvegetaties), bestaande uit een schaarse begroeiing van korstmossen, bladmossen en veelal kussenvormende plantesoorten zoals *Silene acaulis* en verschillende steenbreeksoorten en voorts kleine soorten *Draba*, een geslacht behorende tot de kruisbloemigen. Maar ook komen op deze, veelal verweerde van paleozoïsche en precambrische rotsen Achtster (*Dryas integrifolia*) voor. Een bijzonder opvallende plantesoort is de Arctische papaver (*Papaver radicum*) die met haar gele tot witte bloemen vaak als één van de eerste kolonisten aan morenes en door gletsjers verlaten terreinen een aparte kleur geeft.

De vaak overstroomde, uit stenen, grind en klei bestaande riviervlakten zijn veelal geheel onbegroeid; wel is vaak het Breedbladige wilgenroosje opvallend, die vooral op rivieroeveren en slechts tijdelijk onderlopende vlakten voorkomt.

In delen waar sneeuw lang blijft liggen zijn de zgn. sneeuwbedbegroeiingen te vinden met o.m. *Ra-*

Pedicularis flammea (Kartelblad).

Kleinste jager.

nunculus pygmaeus, *Saxifraga cernua* en diverse soorten bladmos, die op deze veelal geheel van water doordrenkte bodem groeien en aan een zeer kort groeiseizoen voldoende hebben. De in dergelijke vegetaties op bijvoorbeeld Spitsbergen voorkomende *Salix polaris* ontbreekt, terwijl daarentegen in deze typen in Canada veel *Salix herbacea* voorkomt. Zo kunnen ook uit plantengeografisch opzicht interessante vragen opgeworpen worden over de verspreiding van plantesoorten in de poolstreken.

Vogels

In de toendragebieden van Baffin eiland namen we veel Sneeuw- en IJsgorzen waar. Sporadisch komen Sneeuwhoen, Bergleeuwrik, Tapuit en een enkele Roodkeelduiker voor. Voorts werden o.m. Rosse Franjepoot, Paarse Strandloper, Baird's Strandloper, Drieteenstrandloper, Kleine Plevier, Kleinste en Kleine Jager, Oeverpieper en Raaf waargenomen.

Ver weg van de nederzettingen broeden in m.n. deltagebieden van rivieren interessante populaties water- en andere vogelsoorten. In de Koukdjuakvlakte, in het zuidwesten van Baffin eiland, broeden jaarlijks ca. 750.000 Kleine sneeuwganzen, hiermee de grootste ganzen-broedkolonie van de wereld vormend.

De Grote sneeuwganzen broedt noordelijker en wel in Noord-Baffin en m.n. op Bylot-eiland, dat ligt

ten noorden van Pond Inlet, waar ook deze soort kan worden waargenomen. Bylot-eiland zelf vormt een – niet gemakkelijk toegankelijk – tot strict federaal natuurreserveaat verklaard gebied dat een grote oecologische betekenis heeft. Vooral het zuidwesten van het eiland bevat een gevarieerde kust- en toendravogelwereld met naast de belangrijke broedvogelpopulatie van de Grote sneeuwganzen, veel Koningseider, IJseend, duikers e.d. Door jachtbeperkende maatregelen in het overwinteringsgebied is het aantal Grote sneeuwganzen van ca. 3000 exemplaren in 1900 weer opgelopen tot ca. 145.000 exemplaren rond 1970. Voorts broeden er op Bylot ca. 400.000 paar Dikbekzeekoeten en 50.000 paar Drieteenmeeuwen op enkele steile kustgedeelten. Overigens is de zeevogelrijkdom van de kusten van Baffin eiland ondanks de beschikbaarheid van geschikte steile rotskusten en veel water, zeer beperkt, vermoedelijk als gevolg van het zeer laat breken van het zeeijs langs de oostkust.

De broedplaatsen van zeevogels zijn zeer geconcentreerd en niet gemakkelijk toegankelijk. Kaap Searle, een 200 m uit de zee oprijzende rots ten zuidoosten van Baffin eiland bezit een zeer omvangrijke broedkolonie van de Noordse stormvogel. De Grote burgemeester is langs de gehele kust wel aan te treffen, terwijl de Kleine burgemeester zich tot de zuidelijke helft van Baffin beperkt.

IJsveld en bergen en gletsjers van Bylot-eiland.

Muskusossen bij Chimo.

Noordse stern komt verspreid langs de kusten voor. De Zilvermeeuw is in het zuiden o.m. rond Frobisher Bay aan te treffen terwijl de Thayer's meeuw in de omgeving van Arctic Bay en Pond Inlet wel te zien is. Van de Drieteenmeeuw zijn 3 kolonies op Bylot-eiland bekend, één aan de oostkust (ongeveer halverwege van Baffin eiland) en op vier eilanden ten zuidoosten van Baffin.

Van de Kleine alk, die o.m. op diverse plaatsen op Groenland broedt, komen op Baffin geen broedkolonies voor. Hiermee is in vogelvlucht de verspreiding van een aantal broedvogels beschreven. Door de uitgestrektheid van de gebieden zijn relatief nog weinig inventarisatiegegevens beschikbaar, zodat ook hier nog veel materiaal verzameld kan worden.

Zoogdieren

In het Pangnirtungdal werden vrij frequent, snel wegschietende lemmingen, soms een poolvos en weinig schuwe poolhazen waargenomen. Rendieren komen vrijwel niet in dit arctische nationale park voor. De vondst van een gewei in dit dal duidt wel op voormalige aanwezigheid. Rendieren komen veel voor op de lage, vlakke centrale en westelijke toendra's van Baffin eiland. Aan de kusten en in de fjorden kunnen zehonden waargenomen worden. De Kleine zehond is het meest voorkomend en wordt dan ook door de Eskimo's intensief bejaagd. De Baardrob is in de zomer in de wateren van zuidwestelijk Baffin vrij zeldzaam.

Deze soort maakt geen luchtgaten in het ijs in de winter, zoals de Kleine zehond en verkeert in de winter vooral aan de rand van het gevormde ijs. De Zadelrob is een soort die vrij laat in de zomer verschijnt en later weer naar het zuiden trekt. Dat ook deze soort, te herkennen aan de zwarte kop en grote zwarte vlekken aan de bovenzijde, sterk bejaagd wordt getuigde de aanzienlijke hoeveelheid huiden, die in Pangnirtung te drogen hing.

Muskusossenfokkerij

Een interessant bezoek werd gebracht aan de Muskusossenfokkerij in de omgeving van Fort Chimo, dat in het noorden van Labrador ligt. Fort Chimo ligt op de overgang van de korstmossrijke subarctische, (door het deels wijd uiteenstaan van bomen) parkachtige bostoendra, met o.m. *Picea mariana*, *Picea glauca*, *Larix laricina* en *Betula glandulosa*, naar de boomloze toendra. De ondergroei van de bostoendra bezit een grote ver-

scheidenheid aan kruid- en struikachtige plantesoorten. In het verlaten voormalige Chimo, dat aan de overzijde van de rivier tegenover Fort Chimo ligt, werd enige tijd geleden een Muskusossenfokkerij opgezet.

De Muskusos is een gedrongen, dicht behaarde, enigszins op een rund gelijkende diersoort, welke tot de herkauwers behoort en inheems is in de uitgestrekte toendragebieden binnen de poolcirkel. Ze leven in kleine kuddes. Op veel plaatsen zijn deze dieren in de loop der tijden uitgeroeid. In 1865 werd bijvoorbeeld in Alaska de laatste geschoten. Op enkele plaatsen zijn deze dieren opnieuw geïntroduceerd, zoals in 1935 op Nunivak, een eiland voor de kust van Alaska. Voorts werden Muskusossen uitgezet in Noorwegen en Spitsbergen. Thans zijn er fokgroepen in Alaska, Noorwegen en in Chimo. Het project werd in Chimo gestart met het doel een bedreigde diersoort in aantal te kunnen laten toenemen en Eskimo's aan een nieuwe bron van bestaan te helpen. De zgn. quviut of onderwol van de Muskusos is een zeer fijne en sterke wolsoort; men dacht hiermee een huisindustrie onder de Eskimo's te kunnen opzetten. In 1967 werden 14 Muskusossen van Ellesmere eiland gehaald om een fokgroep te vormen. De dieren hebben een vrij groot terrein ter beschikking. Tegen vijanden stellen de dieren zich cirkelvormig rond de kalveren op om deze bescherming te bieden. Een dergelijk gedrag vertoonden ook de in gevangenschap levende dieren toen wij te dicht naderden. Thans wordt de fokgroep van Chimo uitsluitend gebruikt om dieren te fokken, die weer worden uitgezet. Regelmatig worden dan ook jonge Muskusossen losgelaten, die zich in de vrije natuur weten te handhaven en te vermeerderen, waarmee een bijdrage geleverd wordt aan het behoud en de uitbreiding van een aan extreme klimaatsomstandigheden aangepaste diersoort.

Foto's: G. van Zwol

Adres van de schrijver:

LITERATUUR

- BROWN, R. e.a. Atlas of eastern Canadian seabirds, Canadian Wildlife Science, 1975.
NETTLESHIP, D. e.a. Zoological Sites in Northern Canada, I.P.B., 1975.
PORSILD, A. E. Illustrated Flora of the Canadian Arctic Archipelago (1975, herdruk 1973), National Museum of Natural Sciences, Ottawa.
WILSON, R. e.a. The Land that never melts, Auyuittuq National Park, Parcs Canada, 1976.